

VASA sacra benedicendi facultatem habent Abbates pontificalia exercentes, etiam Regulares; non tamen per Ecclesias extraneas: Vide *verb.* Abbas num. 31. §. 18. & in declaratione Sacre Cong. Rit. data ad §. Decimum octavum, & *verb.* Benedictio, artic. 1. num. 20. & 21.

Praelati Regulares, nempe Generales, Provinciales, Priores, Rectores, Praepositi, Guardiani, alique omnes Superiores locales, quocumque nomine nuncupentur, quamvis non possint benedicere Sacra vasa; in quibus intervenit unctio Sacri Christomatis, possunt tamen benedicere alia sacra vasa, & ornamenta, seu paramenta pro usu suarum tantummodo ecclesiarum: Vid. *d. verb.* Benedictio, §. num. 19. ad 21. ubi dantur ad id varia decreta.

Unde caute legendi sunt Doctores, qui apud La-Croix lib. 6. part. 2. n. 353. & apud alios, dicunt, Superiores Ordinum Mendicantium adhuc id posse etiam per extraneos, ubi est usus, quamvis asserant bona fide id facere, passim permittentibus, & sepe ad eos remittentibus Episcopis. Episcopi enim non possunt absque speciali licentia hanc sacrorum paramentorum benedictionem aliis delegare, ut saepius decrevit Sac. Rit. Cong. & signanter die 14. Novemb. 1615. apud Gavant. in *Manuali Episcop. verb.* Benedictio num. 5. & testatur Aversa *quart. 11. verb.* 13. §. sexto, La-Croix loc. cit. num. 253. & alii passim.

Negue benedictio Sacrorum paramentorum, & vasorum ecclesiasticorum potest fieri ab inferioribus Praelatis Jure proprio, licet habeant territorium separatim, & jurisdictionem, nisi habeant ea, quae sunt Ordinis, ut decrevit Sac. Cong. Rit. in nullius 21. Augusti 1601. apud Barbosa lib. 3. *Juris eccles. univers. cap. 3. num. 31.* & in *Summ. Apostol. decr. verb.* Benedicere, Benedictio, num. 9. Ubi num. 5. refert, quod benedictio paramentorum, & vasorum ecclesiasticorum, in quibus non adhibetur sacra unctio, diversis Abbatibus, Decanis, aliisque personis ecclesiasticis concessa fuit per Sacram Rit. Cong. & signanter in *Aquilejen. 20. Apr. 1599. in Elven. 17. Maji 1600. in Lamoren. in Polonia 15. Nov. 1603. in Laudunens. 29. Jan. 1695. in Aquilejensi 24. Apr. 1610. in Augustiana 12. Apr. 1614. in Lucionensi & Gnasensi 4. Sept. 1621.*

Protonotarii sine speciali Sedis Apostolicae, seu Sacrae Congregationis licentia, nulla possunt benedicere vasa, paramenta, seu ornamenta ecclesiastica: Sac. Cong. Rit. 17. Julii 1627. apud Gavant. in *Manuali Episcop. verb.* Benedictio num. 7. & Barbosa in *Sum. Apostolico decr. verb.* Protonotarius Titularis num. 14.

Vasa Sacra, scilicet calix, patena, ciborium, corporale, dum in his actu continetur Corpus, vel sanguis Christi, à nemine praeter Sacerdotem, & Diaconum, sine gravi culpa tangi possunt: Colligitur *de cap. Non oportet 26. & cap. Non oportet 30. dist. 23. & docent Paludanus in 4. dist. 23. quest. 1. artic. 4. Suarez tit. 3. part. 1. disp. 81. verb. 8. Layman lib. 5. tit. 5. cap. 6. num. 18. Tamburin. lib. 1. Sacrific. cap. 2. §. 1. Quarti Commentar. in Rubric. Missalis part. 2. tit. 1. dub. 60. *verb.* Certum est La-Croix lib. 6. part. 2. num. 360. Sporer tom. 3. part. 2. cap. 6. verb. 2. num. 503. ubi testatur de communi contra Ochogaviam, & Gobat. negantes id esse mortale.*

Vasa sacra extra sacrificium licite possunt tangi ab omnibus Clericis, etiam sola prima Tonsura initiatis: Suarez, Tamburin., Quarti, Sporer *l. c. num.* 357. & alii apud Gobat. *verb.* 4. contra Fillicium, & alios id negantes de Clericis sola prima Tonsura initiatis. Acolyti ministrantes licite etiam in sacrificio tangere possunt vasa sacra vacua per expressam concessionem Martini Papae in *cap. Non liceat penult. dist. 23.*

Omnes Religiosi etiam laici Ordinum Mendicantium, & communicantium in eorum privilegiis, praesertim deputati ad servitium missarum, & Sacristiae, possunt licite tangere vasa sacra, & lavare corporalia ob ex-

pressum privilegium concessum Minoribus à Calisto III. & Sixto IV., ut refert Casarub. in *compendio privileg. Fratrum Minorum, & aliorum Mendicantium, & non Mendicantium verb.* Corporalia num. 1. §. 2. & *verb.* Ornamenta Ecclesiastica num. 3. & 6.

Laici, & feminae, etiam Moniales absque necessitate, vel rationabili causa nuda manu tangentes vasa sacra, peccant venialiter, ut cum Suarez, Coninch, Azorio, & Sanchez, tradit Layman *l. c. n. 19.* & tenet Quarti *l. c. vers.* Secunda Sententia: Pasqualig. *quest. 328. num. 4.* La-Croix *l. c. num.* 358. & de communissima testatur Sporer *l. c. num.* 450. per text. in *cap. Sacratas 25. dist. 23. & cap. In sancta 40. dist. 1. de consecr. Immo Tamburin. Opuscul. de Sacrificio lib. 1. cap. 2. §. 1. n. 7. Sotus in 4. dist. 13. quest. 3. art. 3. Fagundes Praecepto 1. lib. 3. cap. 21. Bartolomaeus ab Angelo *Dialogo 5. §. 321.* & multi alii recentiores, quos citat Sanchez lib. 2. *Decalog. cap. 43. num. 27.* sustinent, laicos, & feminas tangendo vasa sacra, secluso contemptu, nequidem peccare venialiter, quia canones id prohibentes possunt intelligi de consilio, & ob majorem decentiam; nec videtur continere praecipuum: Et si ad id accedat aliqua rationalis causa, nullo modo peccare laicos & feminas tangendo vasa sacra, corporalia, & alia hujusmodi, tenent etiam Quarti *loc. cit. vers.* Colligitur quinto: cum aliis ibi citatis, Layman *loc. cit. num.* 19. Sanchez *l. c. Gobat. l. c. Henriq. l. c. plurimi alii.**

Hinc Moniales Sacristanae possunt licite tangere calices, corporalia, & hujusmodi: In ipsis enim adest rationabilis causa supradicta tangendi, cum ratione sui officii debeant calices, patenas, corporalia, & similia preparare, ministrare, mutare, & hujusmodi, quae sine tactu praestare non possunt: Pasqualig. *de sacrific. nova leg. quest. 839. num. 9.* cum Quintanadven. & Suarez ibi citatis, Cajetanus de Alexandris in *Conferentio Monialium cap. 11. §. 5. quest. 12.* & alii passim, docentque praxim: Cum enim Moniales gaudeant privilegiis Regularium, & Laici Regulares, praesertim deputati ad servitium missarum, & sacristiae, ex privilegio concessa laicis Fratrum Minorum à Calisto III. & Sixto IV. ut dictum est supra num. 8. possunt tangere vasa sacra, corporalia, & purificatoria lavata, poterunt id etiam Moniales Sacristanae, cum in ipsis adsit etiam par. rationalis ratio.

Doctrina sub 13. & 14. aliqua moderatione indiget.

Adhibere sacra vasa, corporalia, purificatoria, & hujusmodi ad usum profanum, v. g. in communi mensa ad convivium, ad nares purgandas, & hujusmodi, est peccatum mortale: Id enim praesertim gravius contemptum, & irreverentiam: Unde Jure ipsi naturali prohibentur, etiam etiam Jure ecclesiastico in *cap. In sancto 40. cap. Vestimenta 41. dist. 1. de consecr. & cap. 26. 27. 29. 31. & seq. dist. 23. & docent Layman *l. c. num.* 10. *vers.* Dico quarto: Quarti *l. c. vers.* Centum est primum: Suarez *l. c. disp. 81. verb. 8. §. Quarto addendum: & alii communiter.**

Immo sacra vasa convertens ad usum profanos, si sit laicus, excommunicatur, & si sit ecclesiasticus, etiam sub officio deponitur: Concil. Bracharen. III. *cap. 2. & facti ad hoc etiam Concilium, quod dicitur Apostolor. cap. 12. cap. Ad haec 4. de Religiosis adomibus, Concil. Mediolanen. I. part. 2. tit. de ecclesiis.*

Vasa sacra convertens ad proprios usus, vel alienans, Officio privatur, infamis fit, excommunicatur, & tenetur ad restitutionem: Concil. Toletan. XVII. *cap. 4.*

Vasa sacra, vel alia ecclesiastica Judaeis vendens, 18 est in poenitentia relegandus, & Judaei ipsa ementes conveniendi sunt à JUDGE, & ad restitutionem eorum statim compellendi: Gregorius I. *lib. 1. Epistol. 66. apud Palavicinium polyanthea sacror. canonum verb.* Vasa num. 8.

Alia ad rem: Vide *verb.* Calix, *verb.* Paramenta Sacra, *verb.* Vestis.

VATICANA BASILICA.

Vaticana Basilica prerogativa est, ut in ea benedicatur Pallia, quae à Romano Pontifice Patriarchis, & Archiepiscopis mittuntur; Benedicti XIV. tom. 2. 2. Constitut. 60. *incip.* Rerum ecclesiasticarum. Er in eadem asserentur prope Corpus B. Petri; Idem *ibid.* Ipsius Basilicae Altarista injungitur cura Arcula ab eodem Pontifice ornata, in qua ipsa pallia asservantur; Idem *ibid.* Vaticanae Basilicae Archiepiscopus Dimissorias literas Clericis suae Basilicae additis dare, & Sacramentum Confirmationis administrare potest; Idem const. 36. *incip.* Cum à Nobis.

Vaticana Basilica Clero concessum est à Clemente XI. ut de singulis Sanctis Pontificibus Romanis officia propria recitent; Idem const. 54. *incip.* Posteaquam intelleximus §. 50. In Vaticana Basilica celebrari debent Beatificationes, & Canonizationes; Idem tom. 11. const. 36. *incip.* Ad Sepuchra Apostol. §. 4. Et ipsius Vaticanae Basilicae Sacratio certa praestaciones afferuntur occasione Beatificationum, & Canonizationum; juxta decretum Alexandri VII. confirmatum in dicta constitutione *ad sepuchra* §. 5. Quod decretum hic ad literam subnectitur, prout traditur ad eodem Benedicto XIV. de *Servorum Dei Beatificatione, & Beatorum Canonizatione lib. 1. cap. 46. §. 5. num.* 32. *Ibi:* Sanctissimus Dominus Noster Alexander Divina Providentia Papa VII. prout Summum tam dignitate, tum pietate Pontificem decet, ob singularem suam decoris domus Dei dilectionem per ceteris sollicitudinis, ut Basilica Vaticana, quo praestant tantae molis, sacrae etiam suppellectilis nitore resplendet, sacristiae ejusdem Basilicae sacras vestes, & sane ornatasissimas, in Canonizatione Sancti Thomae de Villanova adhibitas praecipue sua magnificentia, in Basilicam ipsam Vaticanam religione elargitus fuit: Volensque praeterea in futurum sacristiae indigentis identidem religiose consulere, mandavit, ne imposterum Secretarius pro tempore Congregationis Sacrae Rituum decreta Beatificationum, & Canonizationum, quae ab ipso Congregatione in fine causarum eduntur, in Acta Sacrae Congregationis referat, neque evulget, aut sub quovis pretexto Procuratoribus, & Postulatoribus causarum, vel aliis quibuscumque consignet, nisi docto se sacristis majoribus praefatae Basilicae consignasse Sacram suppellectilem veri valoris aureorum mille pro Canonizando, quingentorum vero similium pro Beatificatione; nempe in tot planetis, stolis, & manipulis, nec buris corporalium, vel albis, & amictibus ad usum missarum privatarum, quae dietim in dicta Basilica celebrantur, aut in tot pallis, & altarium lintheamentis pariter ad similem usum adhibendis, & praedictis quidem arbitrio Sacristarum majorum praestandis; quorum proinde cura Sanctitas sua demandavit, quae magis pro tempore ecclesiae servitium exigit, Procuratoribus causarum indicare, Secretarium vero Sacrae Congregationis, & Sacristas praedictos admonere, & quod eadem festine impleantur, inrigilare. Ne autem hujusmodi decreti ignorantia praesumi possit, idem in Acta Sacrae Congregationis referri jussit, prout micrographum, seu verius supplicem libellum manu Sanctitatis suae firmatum ibidem inferri voluit. Die 27. Septembris 1659.

Quia vero magna erat Postulatorum molestia in comparandis suppellectilibus ad normam decreti Alexandri VII. eodem annente Pontifice, praedicto facilius modus est subrogatus, solvendi videlicet aereos quingentos in Beatificatione, & aureos mille in Canonizatione Canonici Basilicae Astitus, qui eos fideliter erogant in comparandam ipsam suppellectilem necessariam, necnon Capitulo reddunt rationes expensarum. Ideo in ejusdem Basilicae Sacratio ad perpetuam rei memoriam erectus est lapis, in quo haec verba leguntur.

ALEXAND. VII. Ponti. Max. Quod singulari ejus munificentia Vatic. Basil. Sacra suppellectili abundanter sit instructa, Ad illamque conservandam, & augendam Apost. Decreto affluunt subsidium.

Perpetuo duraturum subsidium sit attributum; Beneficii magnitudinem referentes; Ac posteritati testantes, Post anniversaria Sacra Solemni Ritu instituta Grati animi monumentum, Canonici possunt.

Fontis Baptismalis benedictioni in Basilica Vaticana peragenda, debent per se, vel per alios interesse Rectores Ecclesiarum illi subiectarum. Sic statuit Benedictus XIV. *incip.* Ad honoratum, §. 9. ***

VECTIGAL.

Vide *verb.* Gabella.

VENATIO, VENATOR.

SUMMARIUM.

- 1. Venatio, seu piscatio potest ex justa causa à Principe, vel Republica sub pena prohiberi, etiam in locis publicis.
- 2. Immo prudentissime faciunt Principes, & Respublicae in variis casibus, qui assignantur.
- 3. Item potest Princeps venationem prohibere in certis locis, & certorum animalium ad solam ipsius, vel aliquarum personarum benevolentiam recreationem.
- 4. Venantes, & piscantes contra Jus, & prohibitionem Principis, peccant graviter, vel leviter, juxta gradum, vel minus notabilem contraventionem, & damnificationem.
- 5. Tales venantes, & piscantes contra Jus, & prohibitionem Principis, ultra peccatum, & quod curant, tenentur ad compensandum damnum inde factum.
- 6. Idem pariter est dicendum, quando aliquis privatus in Jus privatum quoad alios habet ad venationem, aut piscationem in aliquo loco, cum possit quilibet de Jure Civili Jus venandi in loco ad se spectante, praesertim speciali sepe, aut muro clauso, sibi reservare, aliusque interdiceret.
- 7. Spectato tamen solo Jure naturali talis venatio videtur licita praesertim in praediis aperti, omnibusque patentibus, ubi fieri potest sine detrimento ipsorum praediorum Domini: Nec potest Dominus ibi venationem aliis prohiberi.
- 8. Immo si in fundo aliquo etiam sepe clauso sibi à Domino minima quoad venationem reservata, aliusque interdictio, ita multiplicentur animalia, ut vicini gravia offerant nocumenta, possit ibidem neglecta tanquam irrationali, & injusta ejus prohibitionem venatio licite exerceri, insuper Dominus tenetur ad reparandum talium nocumentorum.
- 9. Sic etiam Principes tenentur ad restitutionem, si vel prohibendo, ne subditi ferat arcant, seu abigant à frugibus, vel nimis multiplicando animalia, gravia offerant ipsis subditi nocumenta.
- 10. Item si Principes venando malibilibus proterant, saepe, grana excutiant, vineas, & sepes ledant, aliaque similia gravia nocumenta subditi offerant, tenentur ad compensationem.
- 11. Et à fortiori tenentur ad talem compensationem privati venatores.
- 12. Licetum est quilibet animalia ferina, & silvestria non-

- 14 *Capientes animalia in leporariis, vivariis, stagnis, sylvis non amplis, & circumdatis, tenentur ad restitutionem.*
- 15 *Item etiam animalia domestica, seu naturaliter mansueta, sicut ac ferina mansueta, quamdiu audire solent, non sunt primo occupantis, sed sunt domino comparenti restituenda.*
- 16 *Feram, aut avem lethaliter vulnerans, & eam insequens moraliter certo capturus, acquirit ejus dominium, & si eam alter capiat tenetur restituere.*
- 17 *Si vero fera, aut avis sit ita leviter vulnerata, ut adhuc fugere possit, tunc, si alius eam fugientem capiat, non tenetur restituere.*
- 18 *Si autem dubium foret, an, qui vulneravit, ratione talis vulneris esset capturus, nec desisset persequi feram vulneratam, tunc de equitate esset dividenda inter vulnerantem, & capientem.*
- 19 *Eadem ratione si quis animal vagum insequatur, & illud in retia alterius incidat, de equitate est inter ipsos dividendum.*
- 20 *Si piscis reperitur ita inextricabiliter implexus in retibus alicujus piscatoris, ut nullatenus possit evadere, & alter ex ipsius retibus eum eripiat, tenetur ad restitutionem: Secus autem dicendum, si piscis adhuc poterat se eripere ex illis retibus.*
- 21 *Venatio, & piscatio, si fiant solum recreationis gratia, non censentur ex se prohibita die festo, nisi addantur opera servilia.*
- 22 *Sunt autem revera prohibita die festo, si in ipsis concurrant alia opera servilia, & non fiant recreationis, sed lucri gratia.*
- 23 *Permittitur tamen tamquam licita die festo piscatio certorum piscium raro, & certis solum anni temporibus occurrere, & apparere solitorum.*
- 24 *An liceat venari tempore Quadragesime.*
- 25 *Venatores quare se induant communiter veste viridi.*
- 26 *Add. ex aliena manu.*

1 **VENATIO** qualis, & quando sit Clericis, & Religiosis specialiter interdicta, & qualis aliquando sit eis concessa? Vide *verb.* Clericus *art.* 6. *à numer.* 6. ad 38. Et adde, quod cum Episcopus Sarnen. suo Clero venationem prohibuisset sub pena suspensionis latae sententiae: Recurrente autem eodem Clero ad Sacram Congregationem Concilii; Ipsa 21. Aprilis 1703. rescripsit; penam suspensionis latae sententiae mutari in pecuniariam; Idemque resolvit circa ludum; Sic refert Ursaya *instit. crimin. lib.* 2. *tit.* 10. §. 4. *num.* 123. (Vide etiam *leg.* 57. *tit.* 5. *part.* 1. de Prælati ibi agitur: *Nin debent atrocis casar con su mano ave, nin bestia...*)

2 Venatio, seu piscatio potest ex justa causa à Principe, vel Republica sub pena prohiberi etiam in locis publicis; Communis: Patetque ex fere omnium regionum praxi; quidquid in contrarium scripserint alii dicentes, hujusmodi venationem, aut piscationem, utpote Jure naturæ, aut Jure gentium licitam, non posse à Principe, vel Republica prohiberi: Et ratio nostræ conclusionis est clara, quia cum ex justa causa possit Princeps, vel Republica aliquid ex bonis particularium exigere, à fortiori poterit loca publica eorum usibus deputata aliis elocare, aut etiam interdiceret, ubi id exigat justa causa, aut bonum commune.

3 Immo prudentissime agunt Principes, vel Respublicæ, si ne majoribus tributis gravetur populus, elocent fluvios communes, aut certa loca venationi idonea. Item si prohibeant venationem tempore, quo animalia sunt gravida, ne extirpentur, aut tempore, quo nives sunt copiosæ, ne quasi omnia capiantur cum publico detrimento. Item si prohibeant, ne fiat piscatio cum lumine nocte, aut cum certis quibusdam instrumentis, quibus etiam minutissimi pisces concluduntur, aut ne fiat piscatio per infectionem fluminis, aut

escis venentis cum fere omnium piscium extinctione in maximum boni communis detrimentum; Sic Doctores communiter.

Item potest Princeps venationem prohibere in certis locis, & certorum animalium ad solam ipsius, vel alicujus personæ benemeritæ recreationem: Cum enim ipse pro publico bono commune vigilet, ac laboret, justum est, ut populus ex publico ei honestas recreationes, & convenientem suo fastigio apparatus concedat, & insuper Princeps habeat, unde compenset personas, quæ pro Reipublicæ defensione, ac conservatione strenue laborarunt, vel fortiter dimicant; Communis.

Venantes, & piscantes contra Jus, & prohibitionem Principis peccant graviter, vel leviter juxta magis, vel minus notabilem contraventionem, & damnificationem: Si enim Jus, & facultas certa venandi, seu piscandi notabiliter lædatur, impediatur, aut diminuat, & grave nocumentum Communitati, seu alicui tertio, qui Jus venandi, aut piscandi conduxit, inferatur, tunc certo peccatur mortaliter: At vero si venatio, aut piscatio prohibita, non sit graviter injuriosa Reipublicæ, nec alicui tertio, qui eam conduxerit, tunc nisi concurrant aliæ circumstantiæ rem aggravantes, erit solum peccatum veniale, ut notant passim Doctores.

Tales venantes, & piscantes contra Jus, & prohibitionem Principis ultra peccatum, quod incurruntur, tenentur ad compensandum damnum inde secutum; Communis Doctores uno ore asserunt, quod si quis sobolem ferarum notabiliter extinxit, si ut pisces caperet, fluvium cum gravi detrimento Reipublicæ, aut Conductoris, venenatis escis infectis, is omnino teneatur damnum illatum compensare, & lucrum inde speratum rescirere.

Item pariter est dicendum, quando aliquis privatus Jus privatum quoad alios habeat ad venationem, aut piscationem in aliquo loco; cum enim de Jure civili possit quilibet jus venandi, aucupandi, aut piscandi in loco ad se spectante, præsertim speciali sepe, aut muro clauso sibi reservare, aliisque interdiceret, textu expresso in *leg.* Item si fundi 9. §. 5. *ff. De usufructu, ibi*: "Aucupiorum quoque, & venationum redditum Cayus ait lib. 8. Juris civilis ad fructuarium pertinere, ergo & piscationem;" Et §. Fere 12. *instit. de rerum divisione, ibi*: "Plane qui alienum fundum ingreditur venandi, aut aucupandi gratia, potest à Domino, si is præveriderit, prohiberi, ne ingrediatur;" sequitur quod peccet contra Justitiam, & teneatur damnum illatum compensare, seu lucrum inde speratum rescirere, quia domino notabiliter invito ibi venatur, aucupatur, aut piscatur. Quamvis tamen spectato solo Jure naturali talis venatio videatur licita, præsertim in prædiis apertis, omnibusque patentibus, ubi fieri potest sine detrimento ipsorum prædiorum domini, cum feræ non sint fructus fundi, nec ad fundum, aut fundi Dominum pertineant; nam feræ passim vagantes nullius sunt; & *leg.* Possessio 1. §. 2. *ff. de acquirend. possession. & §. Fere 12. Instit. de rerum divisione, dicuntur fieri primo occupantis, adeoque de Jure naturæ videtur, quod non possit aliquis privatus venationem prohibere in suis prædiis apertis, omnibusque patentibus, nullumque ob id detrimentum patientibus, ut refert La-Croix *lib.* 3. *part.* 2. *numer.* 256. & cum aliis Card. de Lugo *tom.* 1. *disputat.* 6. *numer.* 54. dicens, quod Jura numero antecedenti adducta intelligenda sunt, quod possit privatus venationem sibi reservare, & aliis interdiceret in suo fundo, quando is est sepe, vel muro circumdatus, vel talis propter aliquas circumstantias, ut domino liceat ingressum aliis impedire, ut si sit vinea vel hortus, in quem ob fructuum custodiam possit dominus prohibere aliis ingressum, vel propter damnum, quod ex libero aliorum transitu imminere possit segeti, vel arboribus: Non autem quando fundus apertus est, omnibusque quoad transitum, & alia, patens sine ullo domini detrimento. (Ad rem *leges* 17. & 18. *tit.* 28. *p.* 3. quod à Domino fundi possit prohiberi, per illam asseritur; ceterum circa dominii acquisitionem in rebus*

bus venatis distinguitur, si ante fundi ingressum, vel ante animalis capturam ab ejus domino prohibeatur, ut notat, non capientis erit; secus vero, si nulla insinatio processerit, licet invito domino in alieno prædio non liceat.)

9 Immo si in fundo aliquo etiam sepe clauso sibi à domino quoad venationem reservato, aliisque interdictione ita multiplicarentur animalia, ut vicinis gravia afferrent nocumenta, posset ibidem neglecta tamquam irrationabil, & injusta ejus prohibitionem, venatio licite exerceri: Quinimmo teneretur ipsemet fundi Dominus ad damnorum inde aliis obvientium reparationem, cum esset vere causa illorum: Qui enim occasionem damni dat, damnum dedisse videtur; c. Si culpa 9. *de injuriis, & damno, l.* Qui occidit 30. §. 3. *ff. Ad Legem Aquilianam.* (Vid. *verb.* Damnificatio, *pag.* 158. *lit.* R. *in add. novis.*)

10 Sic etiam Principes tenentur ad restitutionem, si vel prohibendo, vel subditi feras arceant, seu abigant à frugibus, vel nimis multiplicando animalia, gravia afferant ipsis subditi nocumenta; Communis.

11 Item si Principes venando notabiliter proterant sancta, grana, excutiant, vineas & sepes lædant; aliaque similia gravia nocumenta subditi afferant, tenentur ad hujusmodi damnorum compensationem; Communis.

12 Et à fortiori tenentur ad restitutionem privati venatores venantes cum notabili detrimento proximi, & destruendo semina, concalcando segetes, excutiendo grana, devastando vineas, sepes, & hujusmodi gravia nocumenta proximo afferendo; Communis.

13 Licet enim quælibet animalia ferina, & sylvestria nondum ab aliquo comprehensa prosequi, & capere, ita ut statim fiant capientis, ubicumque capiantur. Idem est de illis, quæ ex domini potestate elapsa in pristinam libertatem redierunt; Communis, textu expresso in §. Fera 12. *Instit. de rerum divisione, & leg.* Possessio 1. §. 1. *ff. De acquirenda possessione.*

14 Capientes autem animalia in leporariis, vivariis, stagnis, sylvis non amplis, & circumdatis, non acquirunt eorum dominium, sed tenentur ea restituere, cum adhuc habeant Dominum; Communis.

15 Ita etiam animalia domestica, seu naturaliter mansueta, sicut ferina mansueta, quamdiu redire solent, non sunt primo occupantis, etiamsi longe aberraverint, sed sunt domino comparenti restituenda; Communis, per text. in §. Pavonum 15. & §. Gallinarum 16. *Instit. de rer. divisione.*

16 Feram, aut avem lethaliter vulnerans, & eam insequens moraliter certo capturus acquirit ipsius dominium, & consequenter, si ab aliquo capiat, est et restituenda, quia tali vulnere lethali jam censetur ipsam cepisse; Communis.

17 Si vero fera, aut avis sit ita leviter vulnerata, ut adhuc fugere possit, tunc si alius eam fugientem capiat, est ipsius capientis, quia naturalem libertatem non amisit; Communis.

18 Si autem dubium foret, an qui vulneravit, ratione talis vulneris esset capturus, nec desisset prosequi feram vulneratam, tunc de equitate est dividenda inter vulnerantem, & capientem tamquam duas concausas acquisitionis feræ secundum proportionem concausalitatis; Layman *lib.* 3. *de Justitia tract.* 1. *cap.* 5. *n.* 12. Henno *tom.* 2. *de Justitia, & Jure tract.* 2. *disp.* 4. *q.* 1. *concl.* 1. *resol.* 2. *Sporer.* & alii passim.

19 Eadem ratione si quis animal vagum insequatur, & illud in retia alterius incidat, tunc uterque habet jus illud capiendi, unus quia retibus suis deprehensum est, alius quia sua opera, & industria incidit; unde de equitate est inter ipsos dividendum secundum proportionem concausalitatis. (Vid. *verb.* Dominium, *art.* 3.)

20 Si piscis reperitur ita inextricabiliter implexus in retibus alicujus piscatoris, ut nullatenus possit evadere, acquiritur statim ejus dominium; unde si alter ex ejus retibus ipsum eripiat, tenetur ad restitutionem. Secus autem est dicendum, si piscis adhuc poterat se eripere ex illis retibus, quia tunc fiet prius apprehendens, eo quod defectu sufficientis apprehensionis non

dum piscator censetur illius dominus: De equitate tamen est piscatori aliquid dandum juxta proportionem industriae, & probabilitatis prædæ capiendæ; Communis.

Venatio, & piscatio, si fiant solum recreationis gratia, non censentur ex se prohibita die festo, nisi addantur opera servilia; ipsa enim non sunt de se servilia; sed potius liberalia, & communia servis, & dominis; Bonacina *tom.* 2. *disp.* 5. *quest. unic. punct.* 16. *numer.* 23. Reiffenstuel *theologia mor. tract.* 10. *distinction.* 1. *quest.* 2. *numer.* 16. Azorius, & alii. Dicitur autem notanter *Nisi addantur opera servilia*, quia revera venatio & piscatio non licent, si in ipsis concurrant alia opera servilia, prout accidere solet in venationibus clamorosis cum canibus, & apparatu institutis, ac in piscationibus operosis, & multi laboris, non recreationis, sed lucri gratia exercitis; *arg. cap.* Qui prodest 12. & *cap.* An putatis 13. *dist.* 86. ubi ex verbis S. Ambrosii damnatur venatio diebus penitentiarum, & jejuniis exereita; ibi: *Quid prodest jejunare visceribus, & luxuriari venatibus; & inchoat. cap.* An putatis sic expresse: "An putatis illum jejunare, fratres; qui primo diluculo non ad ecclesiam vigilat, non beatorum Martyrum loca sancta perquirat, sed surgens congregat servulos, disponit retia, canes producit, saltus, sylvasque perlustrat, servulos, inquam, secum pertrahit, fortasse magis ad ecclesiam festinantem, & voluptatibus peccata accumulata aliena, nesciens se reum futurum, tam de suo delicto, quam de perditione servorum?" Unde si S. Ambrosius tanta dicit de venantibus in diebus jejuniis, quid diceret de profanantibus dies festos tali exercitio?

Permittitur tamen tamquam licita die festo piscatio certorum piscium raro, & certis solum anni temporibus occurrere, & apparere solitorum, ut halicia, & hujusmodi, textu expresso in *cap.* Licet 3. *de feriis*; ibi: "Indulgemus, ut liceat Parochianis vestris diebus Dominicis, & aliis festis, præterquam in Majoribus anni solemnitatibus, si halicia terre se inclinaverint, eorum captioni, ingruente necessitate, intendere, ita quod post factam capturam ecclesis circumpositis, & Christi pauperibus congruam faciant portionem."

Rigore loquendo non est venandum tempore Quadragesimæ; Sic expresse respondit Nicolaus 1. *ad consulta Bulgarorum cap.* 44. & concordat *citat. cap.* Quid prodest 12. & *capit.* An putatis 13. *dist.* 86. Hic tamen rigor videtur abissi in desuetudinem: Unde La-Croix *l.* 2. *numer.* 258. insuper dicit, quod si absit scandalum, potest venator, vel aucups in Quadragesima capere feras, vel aves, & vendere in Tertis Hæreticorum.

Caueat vero, ne ita errorem hæreticorum probare videatur, & ne contemptum orthodoxæ Ecclesiæ disciplinam exponat.

Venatores solent se inducere communiter veste viridi ad hoc ut propter aspectum viridis, quem bestia naturaliter diligit, minus venatorum insidias expavescant.

Duo novissime de hac materia edidit opuscula Ickstatt. Alterum *de eo quo jure naturali circa venationem juris est*; Alterum *de eo quo jure publico universali & particulari Imperii Romani circa venationes juris est*. Quinque hoc constat capitibus. Primum est *de majestatico & territoriali circa venationis jure*. Secundum *de regale venationis jure*, & quidem in *fundis Civitatis publicis*. Tertium *de regali venationis jure in fundis privatis*. Quartum *de regali venationis jure in territorio alieno*. Quintum *de regali venationis jure subordinato, sive landsassico*. Meo judicio in duobus hisce opusculis pro dignitate Auctor hic de hac materia agit. Eum igitur consule, ubi res ita postulat.

(Variæ decisiones *tit.* 8. *lib.* 7. *Recop. Cast.* continentur: *legum* titulus duas, & viginti, sex vero *Auct. Acc.* amplectitur; in his omnibus de venationis, aucupii, & piscatus prohibitionem agitur; temporis fit mentio, in quo de hæredis, agnis, vitulis, & juvenis

cis fuit occisio vetita; nil in præcitatibus decisionibus speciale atque notatu dignum advenitur præter in leg. 13. expressum: in ea tempus, intra quod, dum causa contraveniens notatur, est procedendum, præfinitur, (de primis loquitur) nam tribus mensibus post excessum, in venatione, aucupio, & piscatu commissum transactis, actio perimitur, adeo ut, neque ex officio Justitiæ, neque per denuntiationem à Judicibus ad poenam procedi haud nequit: dixi nil speciale, eo quod per regiam Sched. 16. Januar. an. 1772. omnia, ad venatum, atque piscatum pertinentia, in compendium sunt redacta, in tantum ut juxta §. 22. prædictæ schedulæ sunt præcedentes determinationes abrogatæ, verumtamen observantiam, ad saltus, nemora, septa rei dominicæ, eorumque limites quæ spectant, retinebunt: (vide leg. 21. tit. 8. lib. 7. Recop.) nec particularium loca exclusa manent, & qualis est prohibitio, dummodo per jus, seu possessionem prædicta loca custodiendi sit eis facultas. (Vid. infra Reg. Sched. 27. April. ann. 1771.)

Decisa antequam in dict. sched. an. 1772. inserantur, notanda veniunt quæ per leg. Part. sunt decreta: sine præfinitione temporis in leg. 57. tit. 5. (vid. sup. n. 1.) & 47. tit. 6. p. 1. (vid. lit. C. pag. 181. Prælati, & Clerici hujusmodi actiones venantur, ne à munere suo, seu obligatione distrahantur: in licitis tamen voluptatis solum, & recreationis causa, dum eis placuerit, erit permissum.

Posteaquam tit. 1. p. 2. de Imperatoribus, Regibus, juribus eorum propriis, aliis Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Vicecomitibusque tractatur, fit transitus per consequens ad tit. 2. 3. & 4. præscribitur in primo qualis Rex erga Deum debeat esse; in secundo, qualis in cogitationibus suis, ac in tertio, qualis in verbis: (aliquid in hoc opere declaratum existit multum doctrinæ in eis reperitur) sequitur tit. 5. in eoque qualis in operationibus determinat; inter leges, numerum primum, & vigesimum implentes, lex 20. numeratur, in qua quidem haud dedecere constitit, & quam conveniens majestati exercitii venationis; hujusmodi actiones ad multa conducunt, inter alia animi discrimina temperant, lætitiæ produunt, vires firmant, si moderatione gerantur; interponenda esse gaudia curis, ut Catonis dictum, à lege refertur; sed præceptum imponitur, ne propter hæc occupationes in regnorum gubernatione aliquid oriatur impedimentum, tunc equidem jucunditas, ex ipsa modesta recreatione dimanans, in damnum, & afflictionem verteretur.

Si hæc per legum Latores ipsismet demandatur, quibus præceptis subditi non egebimus, cum, prout in communi, tempus omnibus deficiat, ut muneri nostro cumulatissime respondeamus?

Quamvis leges Part. post dimidium seculum XIII. formationem mererentur, (lit. B. pag. 399. col. 1. prop. fin. & seq.) in quadrupedum, ni fallor, volucrum, ceterorumque animalium venationem, seu occupationem versus nulla reperitur prohibitio; certum est, jus naturale si inspicitur, omnia animalia, quæ celo, terra, & marique nascuntur, nullisque sunt in dominio, ad omnium usum spectare, leg. 2. tit. 28. p. 2.) confestimque ab aliquo apprehensa fuere, ejus dominio (leg. 13. ejusd. tit. & p.) subjiciuntur; conlatis his omnibus, admiratione dignum non videbitur, si ulla sit in corpore legum Part. erga venationem reperta prohibitio; nec quisvis demirabitur, si dies, aut tempus, intra quod venatio, aucupium, seu piscatio debeat, aut non, exerceri, non esset quoque præscriptum, & determinatum, quia, sicut ipsamet ratio admonet, pro oblectamento, posteaquam intermissio detur operum, capiendas esse similes operationes, ita, si hæc voluptas & à molestis aberratio suos est effectus consecutura, abstinere à venatione, aucupio, & piscatione temporibus, quibus procreantur, & propagantur, perquam necessariam æstimatur, ne hæc vastentur species, si omnibus anni temporibus capere liceret; qui vult consequens, quod in venatione & ad delectationem consistit, antecedens, sine quo (vid. sup. numer. 3.)

illud nequit ad effectum perducere qualis est multiplicatio, velle intelligitur, quapropter & ad quid legum promulgatio? Mi videtur (contemnatur judicium) hæc propter rationem dumtaxat per leg. 1. 2. & 4. tit. 8. lib. 7. Recop. foras & ovationis tempore venationem, aucupium, & piscatum interdici; homines si appetunt, animam curis implicatam ita relaxare, eorumque epulis delectari, simili tempore à venatoriis actionibus debent abstinere, secus enim penuria eveniret, & his recreationibus, humanitati consentaneis, aditus intercluderetur.

Verum enim vero, cum hominum perversitas quæ eorum animis tanquam injusta naturaliter sunt insita, transgrediat, & poenas in contravenientes decernere, ut impunita crimina non maneant, ceterique exemplo terreantur (leg. 1. tit. 31. p. 7.) visum fuerit necessarium; inde provenit, inconsiderationem venisse, circa hæc materiam sequentibus ætatibus leges publicari, ut tempora, quæ in præcatis Recop. ordinationibus implicate continebantur, omni posthabita dubitatione, explicite denotarentur.

Licet inter alias, Regia schedula 3. Mart. Regiumque decretum 13. ejusd. mens. an. 1769. vigeret, tamen cujus antea est mentio facta, videlicet an. 1772. regulam constituit; hæc ordinatio, in præinsinatos duos, & viginti capitulis distributa, tempora præfigit intra quæ licite, aut illicite proceditur; personas distinguit; instrumenta, venatoriæque animalia, quibus hoccine exercitium est permissum, signantur, ac poenæ in transgressores animadvertuntur, & quod nulli immunitas, à judicis ordinariæ cognitione ut eximantur, suffragetur, determinat.

Quoad primum, præter expressum, sup. lit. C. in mensibus ibi relatis venationis prohibitio ad intra maris portus se extendit; September, simul, si extra, usque ad Oceanum, comprehenditur; ceterum, si magna sit nivis copia, absoluta est interdictio ibi: in todo el año de nieve, y fortuna. hæc continet cap. 1. fere convenit præfata declaratio cum leg. 2. tit. 8. lib. 7. Recop. ibi: en tiempo de fortuna, y nieve. sed lex 40. tit. 19. lib. 8. Ordin. Reg. Sic se habet, ibi: Orosi, quien con fortuna de nieve matare: quod discretum verseque inter utrumque, Lectori committo.

Sub hac temporis præfinitione (cap. 2.) lepusculi vetitis existentes locis excipiuntur, nam eorum dominis, seu Conductoribus à die natiuitatis S. Joannis Baptistæ ad Martium usque exclusive licet, se illorum venatione incumbere; coturnices, alique passeris (cap. 8.) ulterius progredientes, quocumque tempore, retibus etiam, laqueis, atque illicibus, aucupantur.

In columbas jactus quosvis sive arcubus, ballistæ, sagittæ, lapidis &c. intra leucam à columbariis (vid. leg. 7. ejusd. tit. 7. lib. 7.) explodere, casses, decipulas, aliaque præparare, ut mancipiantur, non conceditur, sationis, ac fructuum recollectionis stationibus exceptis; nec tunc equidem generalis est permissio; in locis, ubi semina terræ mandantur, & quædam nascuntur segetes, dumtaxat perimitur; præcedentia usque ad 1. Octob. ann. 1784. observantiam retinuerunt, eo quod alia pragmatica in derogationem leg. 7. & c. 9. publicationem obtinuit; per ejus quatuor articulos decretum manet, in quinque mensibus, scilicet Octobris, Novembris, Junii, Julii, & Augusti, ne semen uno in tempore, fructusque in alio diminutionem patiantur, cujuscumque columbaris dominus istud claudere, aut retia objicere, ne inde egrediantur, teneri; si hisce duabus stationibus columbæ extra fuerint repertæ, ab omnibus, ubicumque, cum pulvere sulphureo, plumbeas grandines emittente, occidi poterunt; quando jactus hispano sermone del tiro intra distantiam circa earum habitacula inveniuntur, nisi ad ipsamet columbaria terga vertantur, illicite in actione, si munitione premantur, proceditur; poena columbarum amissionem, resatione damni, septemdecim marapetiorum exactione pro singulari ipsarum exerecetur: extra hic tempora præfinita e. 9. suam virtutem servabit.

A jure non resistitur, insidiis, laqueis, aliaque quælibet instrumenta parare, ut lupi capiantur (cap. 10.)

juxta indigentiam inest ordinariis judicibus potestas ad usque lyporum, vulpium, aprorum, animaliumque reliquorum noxiorum exterminium providendi; nihilominus, in viis, & semitis foveas facere, cippos ponere, ac retia tendere, ex quibus, hominibus, belluis, pecoribus, & armentis possit præjudicium irrogari, deestatur; cuiusmodi, ubi lupum unum, duos &c. captos ad oppida transierit, juxta populorum ordinationes, seu consuetudinem est gratia referenda; Consonant leg. 7. tit. 15. part. 7. lit. R. pag. 151. col. 1. 19. & 22. tit. 4. lib. 4. For. Reg. 15. tit. 19. lib. 8. Ord. Reg. 5. atque 6. tit. 8. lib. 7. Recop.

Rivialis piscatio, (de maritima nec ullum verbum nisi cum arundine ex Martii die prima ad finem usque mensis Julii est omnibus vetita; dominis (cap. 11. & 12.) alicujus territorii, ubi reperitur piscina seu stagna, illiusve Conductoribus, regio præcedente ordine, ex die 24. Junii piscari licet: ad tracta piscatum, dum intra tempora ex mense, Octobris, Novembris, Decembris, Januarii, & sequentis non capiuntur, potest procedi. Ad idem leg. 9. & 10. tit. 1. lib. 7. Recop. diliguntur; nec alia est decisio §. 6. Reg. Sched. 15. Maij ann. 1770. in navigationem prope Villam Matritensem expeditæ.

Ad personas quod attinet, nunc fit transitus; prohibitionis tempore, quovis quæsitio colore, ad venandum sclopetis utendi (cap. 3.) nemini datur potestas; eorum usus objectum presentatur, si in passerentium vulgo Gorriones vastationem, præque frugibus conservandis; prævia venia judiciali (vid. sup. lit. C.) dirigitur, vel quisvis, cui non sit interdictus, itineri se committat; extra idem tempus Nobilibus, Personis Ecclesiasticis, ceterisque aliqua notatis distinctione cum canibus, & arcabussis concessum (cap. 4.) advertitur; mercenariis hispano sermone Jernalores, ac eis, mechanica officia exercentibus, nisi recreationis causa, & festis diebus, (vid. verb. Festa) denegatur; (in piscatu idem, etsi cum arundine, (cap. 14.) servabant, etiam per totius anni circulum prædictis diebus) ecclesiasticis vero juxta dispositionem leg. 47. vid. lit. C.

Canibus lepores insequentibus, (cap. 5.) personis in præcedenti contentis, extra verita tempora, ubi vires non coalescant, frui conceditur; eontra prohibitio, usquequo ex venitis fructus extrahantur, etiam tempus amplectitur; intra quinque leucas, sedes regias circumcirca, divites, & honorati eisdem fungi valeant, si præter quamlibet harum qualitatium, Supremi Castellæ Senatus aula, quam Justitiæ vocant, veniam obtineant.

In prandio cum volatilia, & terrestria permulta laute accipiuntur, homines, virgulas justitiæ obtinentium approbatione, absque jurium aliqua exactione, præeunte, exercitio venationis, & aucupii incumbentes permittendi, (cap. 6.) bonæ existimationis si fuerint, aptique ad illud reperiantur.

Quadrupedes illi parvuli (cap. 7.) lepusculi seu cuniculis infesti, usque ad interfectionem eos insectianes vulgo Uromes denominati, non solum sunt ad venationem prohibiti, verum etiam eorum genus, in tantum ut à nemine valeant retineri, nec, ut multiplicentur; quisvis eis indigerit, in præfato Prætorio si fuerit veniam adeptus, ante Judices oppidi lingua vernacula de Arganda, ubi in custodia manent, debet eandem exhibere, illicque sub præventis securitatibus, quantum opus sit, bestiolæ illæ traditur.

Exercendi aucupium sicut piscatum mediis illicitis, est nulli facultas; ad volucrum venatum, eisdem uti, cetera ut aves alliciantur, laqueis scilicet, decipulis, retibus, &c. est omnibus prohibitum; uno verbo instrumenta, quæ in earum sunt perniciem, & destructionem, atque fecunditatem, oblectamentoque parant præjudicium, proscribuntur; piscatus, presentibus præfinitis temporibus, hamis, fiscinis, cassibus, cujuscumque hi fuerint qualitatibus, à quolibet exercetur, dummodo annuli (cassium est judicialiter recognitio præcedenda) formam quadratam, signatam in ipsamet ordinatione ultra non pretendantur, nec majorem capiant ex-

ensionem; hic relatis solum permissis, prohibita præ oculis habentur; ideo quocumque, pisces eventantia, saluti, pecudumque aquatio exitialia, reptabantur; Ad idem leg. 9. & 10. tit. 8. lib. 7. Recop. Vid. verb. Arma, in add. nov. verb. Bannitus, in hisp.

Si quæ sunt servanda, stabilita reperuntur, poenæ in transgressores quod decernantur, præter alia, quæ, ut Ordinationis compleantur objectum, solent provideri, est consequens.

Trium millium marapetiorum (cap. 15.) poena Nobiles, ac honoratæ personæ vice prima plectuntur, sexmillibus pro secunda, & novem pro tertia; oppidorum generalem statum constituentes mille & quingentis pro prima, si, unde solvant, nil eis suppetit, octo dierum spatio vinculis, ut in corpore luant, adjuvantur; pro secunda æqualiter duplicatur, ac denique pro tertia quatuor millibus, & quingentis, dummodo egestate non præmantur, secus enim per viginti quatuor dies in carcere conjiciantur, sicut in secunda duplicatur tota poena, pro tertia erit triplicanda; in omnibus instrumenta amittuntur, & Consilium Supremum Castellæ, actus iterationibus prævisis, secundum quod sibi magis opportuum judicaverit, in præcepti violatores animadvertet; Judices Ordinarii, (cap. 16. & 17.) quorum cognitio est primaria, ad idem tribunal testimonialia literas, fidem condemnationum facientes, debent remittere, in depositoque sunt instrumenta retinenda quosque quidquam de hisdem provideatur; summarie processus, quatuor intra unicos dies auditis partibus, terminabitur; (vid. sup. vers. Licet... in fin.) in horum excessum comprobationem custodis, (cap. 20.) seu satellitis cujusvis declaratio, cum sclopeti, canis &c. deprehensione sufficit declaratio, etsi excedentes fori gaudeant privilegio; recursus appellationis si interponitur, (cap. 19.) dum locum habet, ad præfatum Prætorium est admittenda; in ejusmodi mandata non custodientes, Ecclesiastici, Seculares, Regulares si fuerint, ut lit. B. pag. 265, in add. hisp. advertitur, iri processum, determinatum existit; quando actus datur repetitio, seu resistere se intendunt, nulli facti informatione præmissa, ipsamet, certiore notitiam qualitatum, casuumque occurrentium eidem Auditorio cum Prælatorum quibus inobedientes subjiciuntur, relatione præstando, transmittenda, omnia ut optime adimpleantur, Judicibus (cap. 21.) præcipitur; omnis conniventia si transgressio notatur, amandari debet; tandem (cap. 22.) demandatur, hujusce ordinationis publicationem singulis annis, primisque octo diebus mensis Februarii, & Septembris, absque aliqua excusatione efficiendam.

Manet præventum, singulares ordinationes, regias schedulas, ceterasque declarationes, quibus cum rei dominicæ saltus reguntur, nil reg. sched. ann. 1772. suffragante, suo robore, & firmitate existere, ideo quælibet transgressio propriam vindictam reportabit; nihilominus Reg. Sched. 27. April. an. 1771. (hujus sicut circa columbas expeditæ præcipuum est objectum agriculturæ consulendi) aliquid amplitudinis concedit, quæ quidem ita disponit.

Varia querellæ ab agricolis intra limites oppidi sermone patrio de Aranjuez, satos, & agros confines habentibus, ad regias aures cum essent delatæ, eo quod animalia, venationi Domus Dominicæ in saltibus eorumdem terminorum dicata, magnum sationibus præjudicium inferebant, huic detrimento, tanquam culturam decrescenti, remedium adhibere illico intendit; quamvis præmeditaret Rex Catholicus posse facile, si prædia sepirentur, idem declinare, ceterum inspicere, tellure quod præstat, accipi debere, nam non dat terra fructum sine usura, indulsit, atque concessit, fructibus pendentibus, cum instrumentis, & canibus, quibus fuerit opus, ad abigenda, animaliaque prædicta, & dictis nemoribus contenta, pavescenda, certis etiam sub qualitatibus, ab agricultoribus irruptiones effici, poenas determinatas, sin. aliter processerint, ac venatui se dederint, in transgressores exequendo.

VENDITIO.

- 1 Clerici beneficiati prohibentur unico actu vendere commodum, seu utilitatem percipiendi fructus beneficii quoad vixerint, vel per longum tempus, recepta pecunia in ea summa, de qua conventum est inter contrahentes, sive pecunia illa tota simul solvatur, sive per plures solutiones. Id vero vetitum sub excommunicatione, & aliis penis contra alienantes bona ecclesiastica inflicis, & contractus omnes ita celebrandos in futurum irritat, & annullat. Benedictus XIV. constitut. 29. tom. 1. Bullar. incip. Universitas Ecclesiae.
- 2 In contractu emptionis & venditionis, si fiat pactum, quo venditor, quandoquocumque voluerit rem venditam redimere, obligetur in vi ejusdem pacti plus dare, quam receperit in venditione, contractus est injustus. De synodo dioc. lib. 7. cap. 51. §. 4.
- 3 Si venditio fiat cum pacto redimendi intra certum tempus, quo elapso non sit amplius locus retrovenditioni, iste contractus sapit usuram, ex eo quia videtur inducere naturam pignoris. Ib. §. 4.

VENENUM.

SUMMARIUM.

- 1 Comprovens venenum hominis necandi gratia, reus est homicidii.
- 2 Item reus est homicidii ipsum venenum vendens, vel apud se retinens ad dictum malum finem.
- 3 Et a fortiori reus est homicidii ipsum venenum propinans, & mandans propinari ad dictum malum finem.
- 4 Plus est hominum veneno, quam gladio, seu sica occidere.
- 5 Homicidium veneno commissum punitur poena ultimi supplicii.
- 6 Venenum prorrigens conjugatae, vel conjugato ad facilitandum Matrimonium cum conjugate superstitite, puniendus est poena mortis.
- 7 Homicidium committens veneno non gaudet immunitate ecclesiastica.
- 8 Alia ad rem, remissive.
- 1 Comprovens venenum hominis necandi gratia, reus est homicidii, morte sequuta; leg. Capitalium 28. §. 9. ff. de panis, Corrado in praxi dispens. lib. 1. cap. 1. num. 20. Ursaya institut. crim. lib. 2. tit. 5. num. 77. & alii committent.
- 3 Item reus est homicidii venenum vendens, vel apud se retinens hominis necandi gratia, morte sequuta; Ursaya loc. citat. & alii per text. in citat. leg. Capitalium.
- 4 Et a fortiori homicidii reus est ipsum venenum propinans, & mandans propinari ad dictum malum finem; Communissima, per text. in cit. leg. Capitalium. Plus est enim hominem veneno, quam gladio, & sica occidere, textu expresso in leg. Plus est 1. Cod. de maleficiis, ibi: Plus est hominem extinguere veneno, quam occidere gladio.
- 5 Homicidium veneno commissum punitur poena ultimi supplicii, per text. in citat. leg. Capitalium 28. §. 9. ff. de panis; immo reus tamquam assassinus trucidari debet malleo in capite; Cavalc. de brach. reg. part. 4. num. 57. Guazzin. ad defens. 43. cap. 4. n. 8. Ursaya loc. cit. num. 89. & alii.
- 6 Venenum prorrigens conjugatae, vel conjugato ad facilitandum Matrimonium cum conjugate superstitite, puniendus est poena mortis; Censal. dec. Januens. 10. numer. 36. & seq. ubi refert, quod fuit suspensus Juvenis, quia placentam venenatam tradi fecerat patri amasiae, ad hoc ut post necem patris eandem amasiam duceret,

& Raynald. tom. 3. cap. 31. §. 4. num. 10. & sequenti, ubi quod ita practicum fuit in Urbe de anno 1678. in Firmana Usuricidii: Quodque ita practitari deberet, etiamsi non sequatur mors, ut refert, & tenet etiam Ursaya loc. cit. num. 93. 94. & 95.

Homicidium committens veneno, non gaudet immunitate ecclesiastica; Sacr. Congr. Concilii sub die 3. Decemb. 1622. apud Barbosam in Summa Apostolic. decis. verb. Homicidia num. 7. & saepius Sacr. Congr. Immunitatis; & colligitur ex novissima constitutione Benedicti XIII. incip. Ex quo §. 6. ubi immunitate ecclesiastica privantur interfectores proximum summo animo praemeditatio, ac deliberatio; qualitas enim veneni semper praesupponit praemeditatioem, ut ex aliis recte docet Ursaya loc. cit. num. 86. Vide ipsum loc. cit. lib. 2. tit. 5. num. 74. ubi multa habet ad rem.

Ad alia rem; Vid. verb. Homicidium, verb. Immunitas, verb. Maritus, verb. Mater, verb. Uxor.

VENERABILE SACRAMENTUM.

Vide verb. Eucharistia, verb. Missa, verb. Processio, verb. Sacramentum, verb. Sacrificium, verb. Tabernaculum.

VENERATIO SANCTORUM.

SUMMARIUM.

- 1 Pro Sancto aliquem venerari non licet sine licentia Papae, etiamsi in vita fecisset miracula.
- 2 Sanctus proprie, & stricte captus quis sit.
- 3 Beatus proprie, & stricte sumptus quis sit.
- 4 Canonizatio proprie, & stricte sumpta quid sit.
- 5 Beatificatio proprie, & stricte capta quid sit.
- 6 Duplex est tam Canonizatio, quam Beatificatio, una scilicet formalis, & altera aequipollens.
- 7 Quae sit Canonizatio formalis.
- 8 Quae sit Canonizatio aequipollens.
- 9 Quae sit Beatificatio formalis.
- 10 Quae sit Beatificatio aequipollens.
- 11 Beatificatio, & Canonizatio non differunt essentialiter, sed solum accidentaliter, ad num. 12.
- 12 Adducitur, & solvitur instantia.
- 13 Afferitur, & solvitur alia instantia.
- 14 Secundum plurimos Classicos Doctores est de fide, quod Papa non possit errare, non solum in Canonizatione, sed etiam in Beatificatione.
- 15 De falso solus Papa potest aliquem canonizare, vel beatificare.
- 16 Quamvis antiquitus plurimi Sancti post felicem eorum obitum communi Episcoporum, & populorum consensu tales declararentur, & colerentur; hoc tamen semper de auctoritate expressa, vel tacita summi Pontificis.
- 17 Et a tempore Alexandri III. usque in praesens potestas, tam canonizandi, tum beatificandi soli Romano Pontifici privative quoad omnes alios fuit reservata.
- 18 Qui fuerit primus Pontifex, qui solemniter Canonizationem celebravit, ad num. 20.
- 19 In Canonizatione non semper fuit observatus idem ritus, & forma solemnitatis, qui solet observari nostris hodie diebus.
- 20 Item nec semper fuit observatus idem ritus, & forma in Beatificatione.
- 21 Assignantur in quo potissimum consistat solemnitas Beatificationis.
- 22 Tam ad Beatificationem, quam ad Canonizationem duo copulative requiruntur, scilicet excellentia virtutum in gradu heroico, & miracula.
- 23 Miracula, non solum in vita, sed praecipue post obitum patrata, sunt necessaria ad Beatificationem, & Canonizationem alienjus.
- 24 Quot miracula requirantur, & sufficiant tum ad

- Beatificationem, tum ad Canonizationem.
- 27 In Beatificatione, & Canonizatione Martyrum non solet fieri tam exacta inquisitio de probitate vitae, & miraculis tempore vitae peractis, ac fit in Beatificatione, & Canonizatione Confessorum.
- 28 Antiquitus nomen Martyris, & Confessoris promiscue sumebatur, sicutque idem erant Martyres, & Confessores.
- 29 Progressu tamen temporis, ut fit etiam nunc, Ecclesia consuevit distincte nomen Martyris, & Confessoris usurpare.
- 30 Hodie non proceditur ad Beatificationem, & Canonizationem, nisi elapsis quinquaginta annis ab obitu Beatificandorum, & Canonizandorum.
- 31 Possunt tamen intra id tempus conscribi processus per Ordinarios, vel per legatos Apostolicos, & in Sacra Congregatione deservi de eorum validitate.
- 32 Supra complementum dicti temporis solet interdum ob justas causas a Romano Pontifice concedi dispensatio, & adducuntur exempla de variis similibus dispensationibus.
- 33 Sine dicta Pontificia dispensatione est omnino observanda supradicta lex ab Urbano VIII. constituta de lapsu quinquaginta annorum ab obitu Servi Dei, & assignatur motivum talis dilationis.
- 34 Adoratio, seu cultus quid sit.
- 35 Adoratio, seu cultus alia mere est civilis, seu politica, & alia sacra, seu religiosa, & quae sit utraque.
- 36 Adorationis sacrae, seu religiosae, tres sunt species, nempe Latria, Hyperdulia, & Dulia.
- 37 Adoratio, seu cultus latria quae sit.
- 38 Adoratio, seu cultus hyperduliae quae sit.
- 39 Adoratio, seu cultus dulciae quae sit.
- 40 Dicta triplex adoratio, seu cultus, alia est absoluta, & alia respectiva, & quae sit utraque.
- 41 Cultus alius est publicus, & alius privatus, & qui sit uterque.
- 42 Cultu publico coli possunt omnes Sancti, & Beati, cum aliqua tamen differentia, quae assignatur.
- 43 Circa Beatorum nondum Canonizatorum attendenda sunt Brevia Pontificia, & Decreta Sacrae Congregationis Rituum, quae afferuntur.
- 44 Qui cum fama Sanctitatis obierunt, & nondum sunt Canonizati, nec Beatificati, possunt licite coli cultu privato, & non cultu publico.
- 45 Circa cultum, & venerationem salium virorum fama Sanctitatis defunctorum, eorumque Imagines, miracula, revelationes &c. attendenda sunt duae celeberrime constitutiones Urbani VIII. ad id editae.
- 46 Afferitur prima constitutio.
- 47 Afferitur secunda constitutio.
- 48 Attendenda sunt insuper decreta ad id edita de expresso mandato Urbani VIII. & edita jussu Innocentii XI.
- 49 Afferitur decretum Sacrae Congregationis Rituum super immemorabili.
- 50 Adducitur decretum ejusdem Sacrae Congreg. servandum in recipiendis informationibus pro causis beatificationum, & canonizationum Servorum Dei.
- 51 Circa cultum, & venerationem reliquiarum Sanctorum, & Beatorum, est idem ferme dicendum, ac de cultu, & veneratione ipsorum Sanctorum, & Beatorum.
- 52 Per reliquias Sanctorum, & Beatorum quid intelligatur.
- 53 Reliquia noviter inventae, & productae, ad hoc ut coli possint cultu publico, debent prius esse legitime recognoscitae, & approbate.
- 54 Reliquiae tam Beatorum, quam Sanctorum de novo inventae, non solum a Papa, sed etiam ab Episcopo recognoscitae, & approbatae possunt.
- 55 Immo reliquiae a Papa jam approbate, antequam exponantur, debent etiam ab Episcopo recognoscitae.
- 56 Et hoc etiam pro reliquiis expendendis in ecclesiis Regularium.
- 57 Episcopus pro approbandis reliquiis noviter inventis, & Romae nondum approbatis, debet adhibere theologos, & pios viros.

- 58 Et si aliquid circa id emerit graue dubium, nihil inconsulto Summo Pontifice novum, aut in ecclesia hactenus inusitatum est decernendum.
- 59 Episcopus approbare non potest in ordine ad cultum publicum reliquias alicujus cum fama Sanctitatis defuncti, & nondum Canonizati, nec Beatificati.
- 60 Cultu privato possunt coli Reliquiae quaecumque, tam antiquae, quam novae, non solum Canonizatorum, & Beatificatorum, sed etiam cum fama Sanctitatis defunctorum, quavis a nemine recognita, & approbatae fuerint.
- 61 Reliquiae antiquae habendae sunt in ea veneratione, qua hactenus fuerunt.
- 62 Innuitur attendendum novissimum editum emanatum pro veneratione reliquiarum.
- 63 Reliquiae non sunt incensandae, nisi cum incensantur Oblata.
- 64 Corpora Sanctorum, & insignes eorum reliquiae non possunt transferri de civitate ad civitatem, nec de ecclesia ad ecclesiam inconsulta Sede Apostolica.
- 65 Item transferri non possunt de loco ad locum corpora neque reliquiae Beatorum nondum Canonizatorum, nec fieri potest mutatio capae, in qua eorum ossa recondita sunt, nisi accedente Summi Pontificis, aut Sacrae Congregationis Rituum auctoritate.
- 66 Item sine licentia Papae, aut Sacrae Congr. Rit. transferri non possunt de loco ad locum corpora Servorum Dei nondum Beatificatorum, nec Canonizatorum, in quorum beatificationis, & canonizationis causis Sedes Apostol. jam manum apposuit.
- 67 Translatio autem corporum Servorum Dei nondum Canonizatorum, nec Beatificatorum, in quorum causis Sedes Apostolica nondum manum apposuit, potest fieri de licentia Ordinarii.
- 68 Reliquiae Sanctorum vendi non possunt.
- 69 Furiva subtrahitio SS. corporum, vel reliquiarum, etiam devotionis causa facta, est peccatum sacrilegii, nisi essent in locis infidelium condita.
- 70 Reliquiae in Altari pro ejus consecratione locandae debent esse Sanctorum ab ecclesia approbatorum.
- 71 Corpora Sanctorum nondum Canonizatorum non possunt poni sub altari.
- 72 Quando exponuntur reliquiae, ultra lampadem, debent continuo ardere in altari duo lumina.
- 73 Reliquia Sancti ad hoc ut possit de eo recitari officium, debet esse insignis, & quae sit talis reliquia.
- 74 Officium de reliquia insigni celebrandum est solum in ecclesia, ubi est reliquia, quavis sit cathedralis.
- 75 De reliquia non insigni non licet celebrari officium.
- 76 De Sancto, cujus habetur corpus, vel insignis reliquia, non potest fieri officium, nisi constet de identitate, & nisi reperitur in martyrologio Rom. Reliquiae vero, si sint a locorum Ordinariis approbatae, possunt exponi ad fidelium venerationem.
- 77 Festum, quod in aliqua ecclesia celebratur ratione corporis, vel insignis reliquiae, non habet octavam, nisi specialiter concedatur a Sede Apostolica.
- 78 Qui recitant officium de Sancto, de quo habet insignem reliquam in propria ecclesia, si celebrat eadem die in alia ecclesia, debet omittere Credo.
- 79 In aliis ecclesiis, ubi celebratur officium, & missa de Beatis, licet eorum reliquias exponere, imagines, & simulacra super altari collocare.
- 80 In missis de Beatis non debet dici Credo, nisi adsit reliquia.
- 81 Reliquiam deferre in processionibus pertinet ad Priorem Conventus, unde reliquia sumitur.
- 82 Reliquiae non in monasteriis Monialium, sed in exterioribus ecclesiis asservari debent.
- 83 Reliquiarum Sanctorum Patronorum civitatis clavis una concedi potest Magistratui seculari ejusdem civitatis.
- 84 Reliquia modica jam facta alienabilis alicui ecclesiae, vel Oratorio donari potest: Alias non posset alienari sine beneplacito Apostolico.
- 85 Reliquias falsas exponere ad venerationem, est peccatum superstitionis.